

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Departament Pomocy i Integracji Społecznej

Sprawozdanie
z realizacji działań na rzecz
ludzi bezdomnych
w województwach w roku 2010

Materiał informacyjny

Warszawa, czerwiec 2012 r.

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
I. Osoby bezdomne - wybrane aspekty demograficzne	5
II. Usługi nakierowane na aktywizację osób bezdomnych	12
III. Finanse	14
IV. Zgony z wyziębienia.....	18
V. Dodatkowa informacja – finansowanie budownictwa socjalnego – z Funduszu Dopłat	22

WSTĘP

Niniejsze opracowanie jest kontynuacją wcześniejszej pracy „Bezdomność w Polsce – diagnoza na dzień 31 stycznia 2010 r.” (zamieszczonej również na stronie internetowej Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej).

„Bezdomność w Polsce - diagnoza...” - zostało opracowane w oparciu (między innymi) o informacje zawarte w sprawozdaniach za 2009 rok, przesłanych do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej przez wszystkie Wydziały Polityki Społecznej w Polsce. Opracowanie to więc de facto podsumowywało sytuację dotyczącą bezdomności **w roku 2009**.

Materiały konieczne do opracowania niniejszego opracowania zostały z kolei zebrane w 2011 roku. Samo zaś opracowanie dotyczy problemu bezdomności za rok poprzedni - czyli **za rok 2010**.

Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2010 poprzedzone zostało szerokimi konsultacjami z Wydziałami Polityki Społecznej. Konsultacje te rozpoczęły się już w listopadzie 2010 r.

Na wniosek części Wydziałów Polityki Społecznej Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zmierzyło się z wyzwaniem, aby ogólnopolskie sprawozdanie przeprowadzić przy pomocy programu SAC (Statystycznej Aplikacji Centralnej). Sprawozdanie musiało więc być dostosowane do wymogów programu SAC.

Zasadnicze działania związane z realizacją sprawozdania rozpoczęły się w lipcu 2011 roku, ostateczny termin przekazania sprawozdania jednorazowego w SAC wyznaczony został natomiast na dzień 31 października 2011 r.

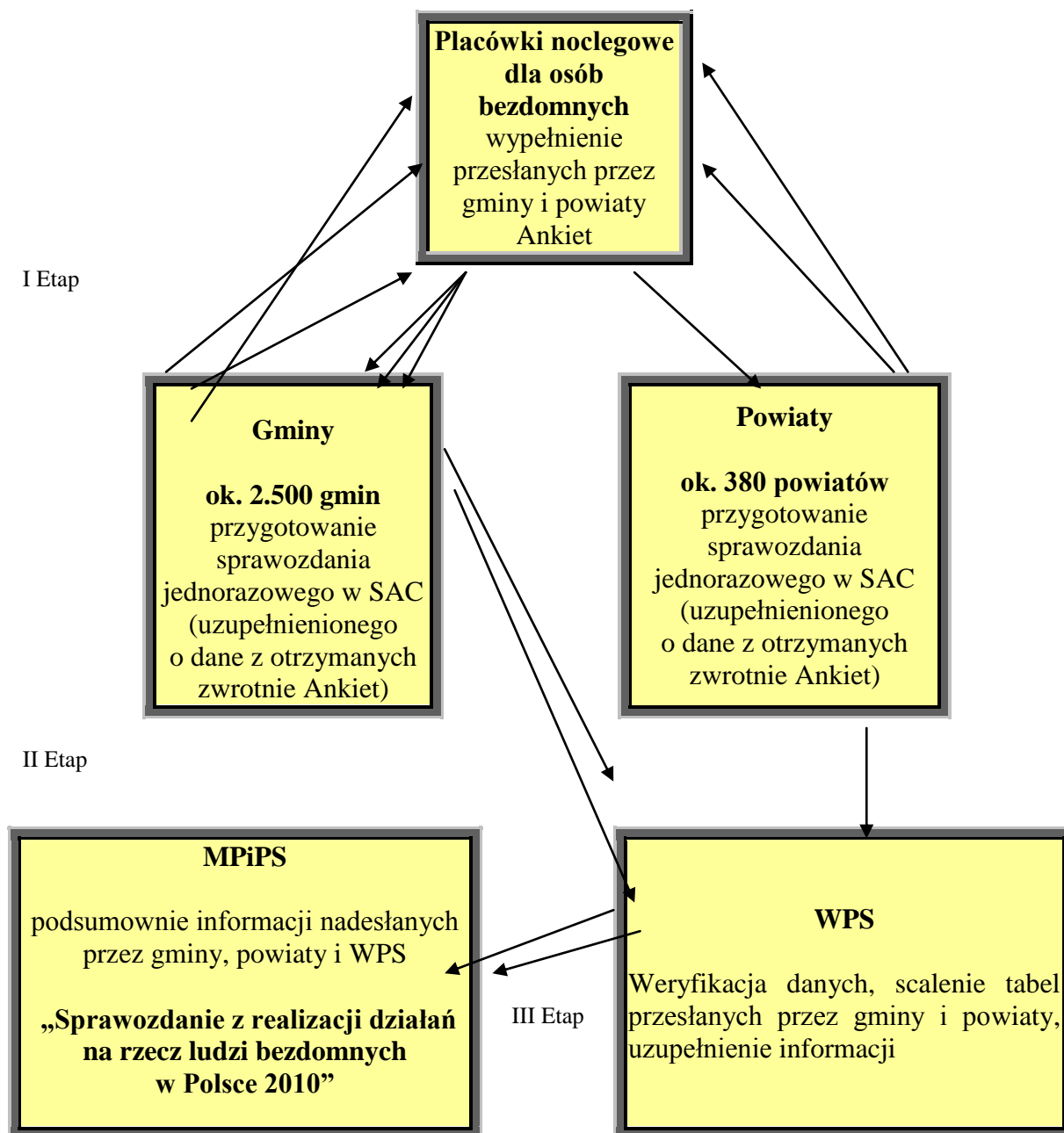
Informacja zbierana była od następujących podmiotów: 1) bezpośrednio od organizacji pozarządowych prowadzących placówki noclegowe dla osób bezdomnych - za pomocą Ankiet; 2) gmin – za pomocą sprawozdania jednorazowego w SAC; 3) powiatów - za pomocą sprawozdania jednorazowego w SAC; 4) wojewodów - za pomocą sprawozdania jednorazowego w SAC.

W trakcie badania gminy wysłały do wypełnienia Ankiety do 411 organizacji pozarządowych prowadzących placówki noclegowe dla osób bezdomnych. Zwrotnie, otrzymano 385 wypełnionych przez organizacje pozarządowe Ankiet.

W uproszczeniu, sposób przeprowadzenia działań sprawozdawczych można przedstawić w następujący sposób: gminy i powiaty odsyłały wypełnione sprawozdania jednorazowe

w SAC (które zawierały także informacje zebrane bezpośrednio od organizacji pozarządowych) do właściwych Wydziałów Polityki Społecznej. Z kolei Wydziały Polityki Społecznej scalały przesłane im przez gminy i powiaty sprawozdania jednorazowe w całość.

Sposób przeprowadzenia działań sprawozdawczych dotyczących bezdomności za 2010 rok., Schemat:

W podobnym kształcie sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach będzie przeprowadzane co dwa lata. Najbliższe planowane sprawozdanie będzie więc przeprowadzone w 2013 roku (za rok 2012).

W sprawozdaniu za 2010 rok zdecydowaliśmy się zawęzić krąg pytań sprawozdania do kilku zasadniczych kwestii: 1) informacji dotyczących ludzi bezdomnych na terenie województwa 2) usług nakierowanych na aktywizację osób bezdomnych, 3) finansowania usług związanych z bezdomnością w województwie, 4) przypadków zgonów z wyziębienia.

I. OSOBY BEZDOMNE - WYBRANE ASPEKTY DEMOGRAFICZNE

Badania przeprowadzane dla określenia liczby osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych na terenie gmin, a także poza placówkami i instytucjami (m.in. w miejscach niemieszkalnych na terenie gmin), były przeprowadzane jednocześnie we wszystkich gminach na terenie danego województwa, w jednym terminie określonym przez Wojewodę.

Badania te przeprowadzono w III kwartale 2011 roku.

- Z zebranych informacji wynika, że największa ilość osób bezdomnych przebywała w woj. mazowieckim (ok. 7,5 tys.), w woj. wielkopolskim (ok. 5,7 tys.) i woj. zachodniopomorskim (4,7 tys.). Z kolei najmniej osób bezdomnych przebywało w woj. opolskim (876 osoby), woj. lubelskim (872 osoby) oraz w woj. lubuskim (873 osoby).

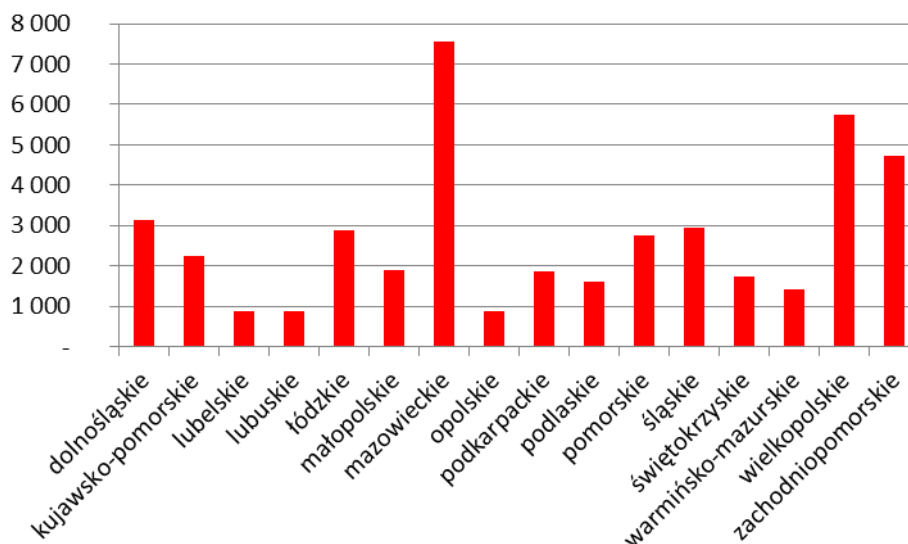
Tabela Nr 1 Liczba osób bezdomnych z podziałem na województwa

Lp	Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych	Liczba osób bezdomnych przebywających poza placówkami, m.in. w miejscach niemieszkalnych	OGÓLEM: Liczba osób bezdomnych przebywających w województwie
	A	B	C	D
1	dolnośląskie	2 124	995	3 119
2	kujawsko-pomorskie	1 530	698	2 228
3	lubelskie	624	248	872
4	lubuskie	538	335	873
5	łódzkie	2 697	196	2 893
6	małopolskie	1 253	651	1 904
7	mazowieckie	6 507	1 048	7 555
8	opolskie	636	240	876
9	podkarpackie	1 678	170	1 848
10	podlaskie	1 350	255	1 605
11	pomorskie	1 650	1 095	2 745

Lp	Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych	Liczba osób bezdomnych przebywających poza placówkami, m.in. w miejscach niemieszkalnych	OGÓŁEM: Liczba osób bezdomnych przebywających w województwie
12	śląskie	2 271	674	2 945
13	świętokrzyskie	1 388	335	1 723
14	warmińsko-mazurskie	955	462	1 417
15	wielkopolskie	4 976	773	5 749
16	zachodniopomorskie	3 470	1 261	4 731
	RAZEM:	33 647	9 436	43 083

Graficznie można to też przedstawić w następujący sposób:

Wykres Nr 1A Liczba osób bezdomnych w województwach
(graficzne przedstawienie kolumny D z Tabeli Nr 1)

Z danych przedstawionych w Tabeli Nr 1 (kolumna C) wynika, że znacząca grupa osób bezdomnych objętych badaniem: **9,4 tys. osób**, przebywała w miejscach niemieszkalnych.

Jednym z najczęstszych powodów nie korzystania przez osoby bezdomne z usług placówek noclegowych jest zakaz spożywania alkoholu na ich terenie.

- Wśród osób bezdomnych zdecydowaną większość stanowią mężczyźni - 82%, kobiety stanowią tylko 13,2%, natomiast dzieci 4,8% ogółu osób bezdomnych.

Przedstawia to szczegółowo (z podziałem na poszczególne województwa Tabela Nr 2:

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Departament Pomocy i Integracji Społecznej

Tabela Nr 2 Liczba osób bezdomnych, z podziałem na województwa (z uwzględnieniem liczby kobiet, dzieci i mężczyzn)

Lp	Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych	w tym:			Liczba osób bezdomnych przebywających poza placówkami, m.in. w miejscach niemieszkalnych	w tym:			OGÓLEM: Liczba osób bezdomnych przebywających w województwie	w tym:		
			kobiety	dzieci	mężczyźni		kobiety	dzieci	mężczyźni		kobiety	dzieci	mężczyźni
1	dolnośląskie	2 124	296	184	1 644	995	170	4	821	3 119	466	188	2 465
2	kujawsko-pomorskie	1 530	217	85	1 228	698	114	80	508	2 228	331	165	1 736
3	lubelskie	624	105	108	411	248	26	0	222	872	131	108	633
4	lubuskie	538	68	8	514	335	42	8	288	873	110	16	802
5	łódzkie	2 697	426	168	2 058	196	21	5	161	2 893	447	173	2 219
6	małopolskie	1 253	117	32	1 104	651	103	7	547	1 904	220	39	1 651
7	mazowieckie	6 507	1 006	261	5 239	1 048	131	34	871	7 555	1 137	295	6 110
8	opolskie	636	74	9	548	240	31	0	216	876	105	9	764
9	podkarpackie	1 678	195	2	1 479	170	17	7	143	1 848	212	9	1 622
10	podlaskie	1 350	106	37	1 207	255	15	2	238	1 605	121	39	1 445
11	pomorskie	1 650	215	84	1 353	1 095	175	60	842	2 745	390	144	2 195
12	śląskie	2 271	330	166	1 775	674	70	11	621	2 945	400	177	2 396
13	świętokrzyskie	1 388	222	128	1 038	335	26	0	285	1 723	248	128	1 323
14	warmińsko-mazurskie	955	58	4	893	462	90	5	349	1 417	148	9	1 242
15	wielkopolskie	4 976	547	215	4 214	773	96	6	672	5 749	643	221	4 886
16	zachodniopomorskie	3 470	370	248	2 852	1 261	194	87	980	4 731	564	335	3 832
-	RAZEM	33 647	4 352	1 739	27 557	9 436	1 321	316	7 764	43 083	5 673	2 055	35 321

Warszawa, czerwiec 2012 r.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej

Departament Pomocy i Integracji Społecznej

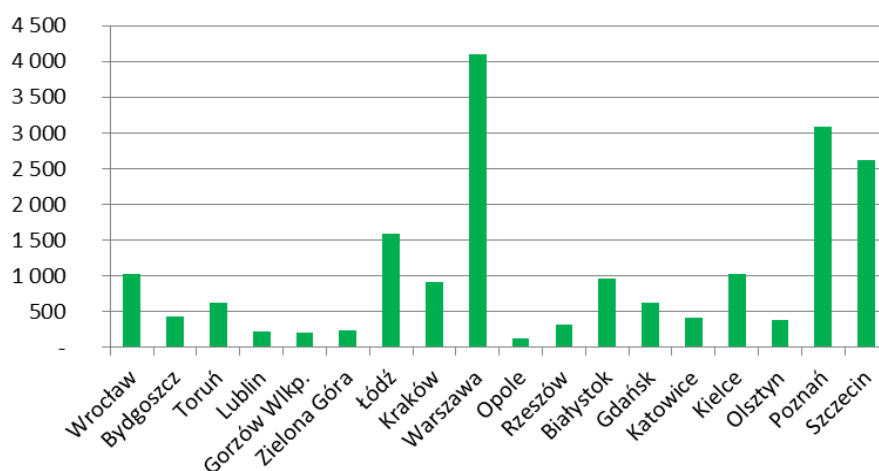
- Warto także zwrócić uwagę na aspekt rozmieszczenia przestrzennego osób bezdomnych, z uwzględnieniem ilości osób bezdomnych przebywających w dużych miastach:

Tabela Nr 3 Liczba osób bezdomnych w największych miastach Polski

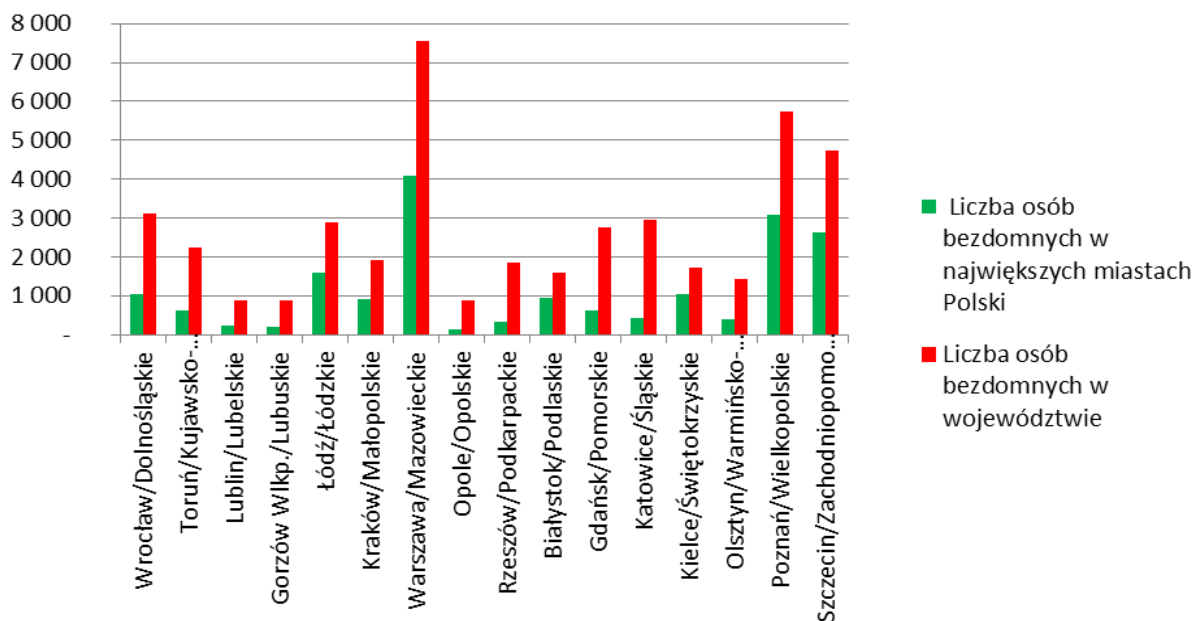
województwo	miasto	Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych (na terenie miasta)	Liczba osób bezdomnych przebywających poza placówkami i instytucjami m.in. w miejscach niemieszkalnych (na terenie miasta)	Ogółem
A	B	C	D	E
dolnośląskie	Wrocław	434	600	1 034
Kujawsko-pomorskie	Bydgoszcz	363	73	436
Kujawsko-pomorskie	Toruń	529	94	623
Lubelskie	Lublin	167	61	228
Lubuskie	Gorzów Wlkp.	79	129	208
Lubuskie	Zielona Góra	228	9	237
Łódzkie	Łódź	1 594	-	1 594
Małopolskie	Kraków	457	455	912
Mazowieckie	Warszawa	3 615	483	4 098
Opolskie	Opole	105	30	135
Podkarpackie	Rzeszów	304	18	322
Podlaskie	Białystok	959	-	959
Pomorskie	Gdańsk	487	143	630
Śląskie	Katowice	318	104	422
Świętokrzyskie	Kielce	937	89	1 026
Warmińsko-mazurskie	Olsztyn	351	32	383
Wielkopolskie	Poznań	2 886	206	3 092
Zachodniopomorskie	Szczecin	1 774	842	2 616

Wykres Nr 3A Liczba osób bezdomnych w największych miastach Polski

(graficzne przedstawienie kolumny E z Tabeli Nr 3)

Wykres Nr 3B Liczba osób bezdomnych w największych miastach w Polsce w porównaniu do ogólnej liczby osób bezdomnych w województwie (graficzne porównanie danych z Tabeli Nr 1: kolumna D oraz z Tabeli Nr 3: kolumna E)

Z danych przedstawionych w powyższych tabelach wynika, że w największych miastach Polski przebywa często około 50% wszystkich osób bezdomnych zarejestrowanych w danym województwie (np. w Warszawie, Szczecinie, Poznaniu, Łodzi, Krakowie).

Potwierdza to tezę, że osoby bezdomne chętnie przyjeżdżają do najbogatszych, największych miast w Polsce (które oferują im najwięcej usług).

- Ciekawe jest także porównanie ilości „zdiagnozowanych” osób bezdomnych (znajdujących się w statystykach ośrodków pomocy społecznej), których ostatnim miejscem zameldowania (zwykle jest to miejsce urodzenia) była któraś z gmin danego województwa a liczbą wszystkich osób bezdomnych w województwach:

Tabela Nr 4 Liczba „zdiagnozowanych” osób bezdomnych a liczba wszystkich osób bezdomnych

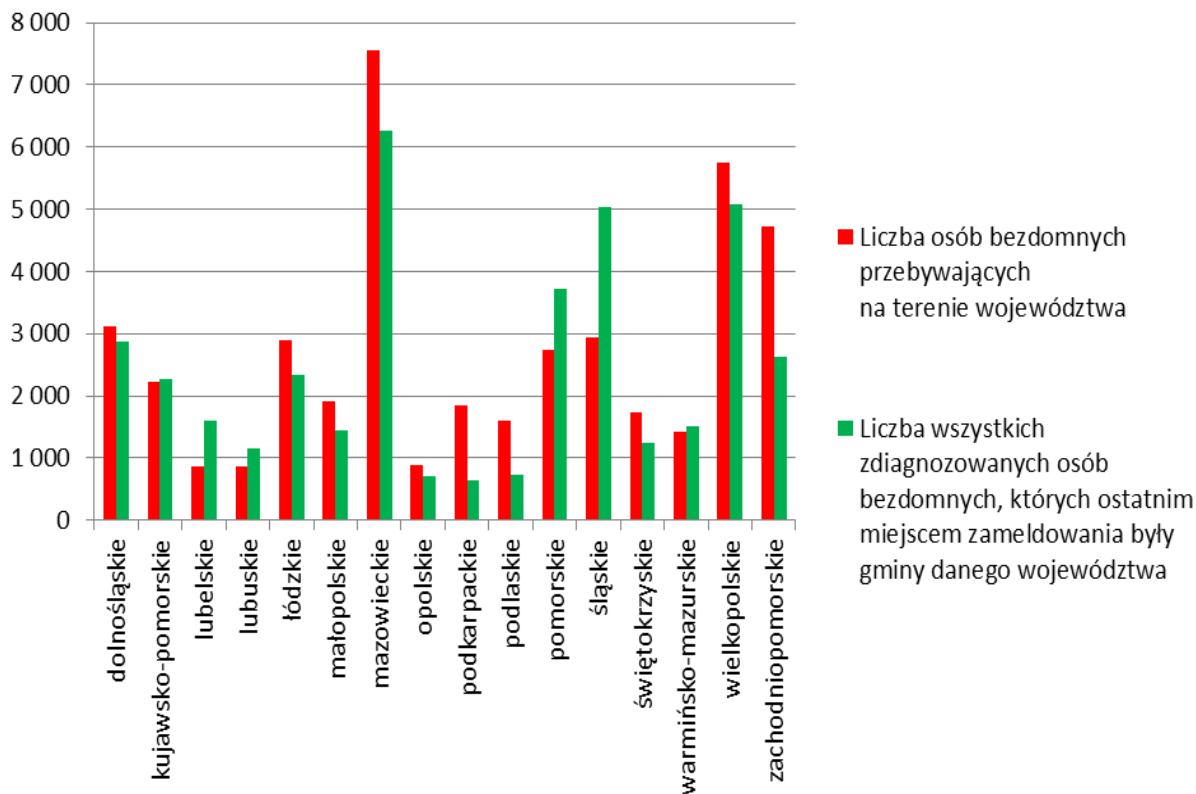
	Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających na terenie województwa	Liczba wszystkich zdiagnozowanych osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania były gminy danego województwa	C=A-B Wartość dodatnia, ilość osób bezdomnych, które dodatkowo przyjechały z innych województw Wartość ujemna, ilość osób bezdomnych, które wyjechały z danego województwa do innych województw
		A	B	C
1	dolnośląskie	3 119	2 879	240
2	kujawsko-pomorskie	2 228	2 260	-32
3	lubelskie	872	1 603	-731
4	lubuskie	873	1 148	-275
5	łódzkie	2 893	2 328	565
6	małopolskie	1 904	1 454	450
7	mazowieckie	7 555	6 269	1 286
8	opolskie	876	712	164
9	podkarpackie	1 848	629	1 219
10	podlaskie	1 605	737	868
11	pomorskie	2 745	3 719	-974
12	śląskie	2 945	5 032	-2 087
13	świętokrzyskie	1 723	1 242	481
14	warmińsko-mazurskie	1 417	1 507	-90
15	wielkopolskie	5 749	5 074	675
16	zachodniopomorskie	4 731	2 625	2 106
-	RAZEM	43 083	39 218	3 865

Z przedstawionych powyżej danych wynika, że liczba „zdiagnozowanych” osób bezdomnych, nie zawsze pokrywa się z faktyczną liczbą osób bezdomnych przebywających na terenie danego województwa.

Liczba wszystkich zdiagnozowanych osób bezdomnych, których ostatnim miejscem zameldowania były gminy danego województwa, w skali kraju wynosi **39 218 osób** i jest mniejsza niż faktyczna ilość osób bezdomnych przebywających na terenie wszystkich województw: **43 083 osób**. Różnica wynosi: **3 865 osób**.

Mogłoby to wskazywać, że osoby te nie są objęte wsparciem przez Ośrodki Pomocy Społecznej. Pracownicy Ośrodków Pomocy Społecznej nie dotarli do tych osób z bezpośrednim wsparciem. Polecanym rozwiązaniem byłoby tu skorzystanie z usług np. streetworkerów.

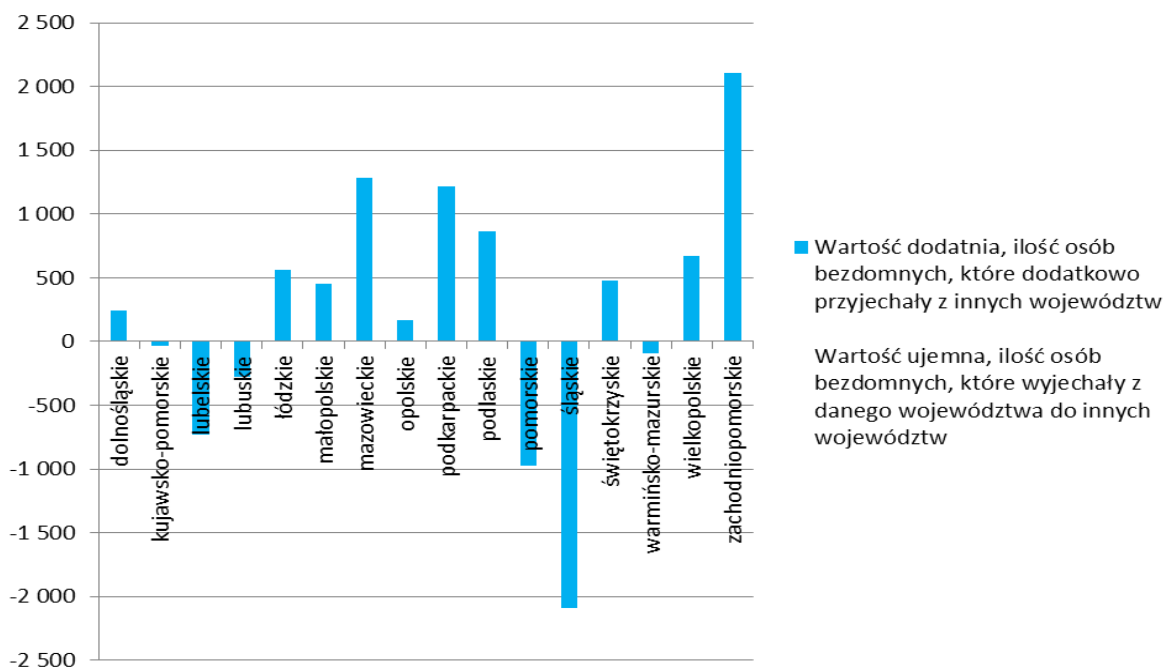
Wykres Nr 4A Liczba „zdiagnozowanych” osób bezdomnych a liczba wszystkich osób bezdomnych (graficzne przedstawienie kolumn A i B z Tabeli 4)

Analiza danych z Tabeli 5 (kolumna „C”) może z kolei nasuwać wniosek, że w niektórych województwach (np. w woj. śląskim, pomorskim) występuje „odpływ” osób bezdomnych z terenu województwa, gdzie osoby te były ostatni raz zameldowane na pobyt stały, do innych województw. Z kolei w innych województwach (np. w woj. zachodniopomorskim, mazowieckim) następuje „napływ” osób bezdomnych z innych województw (gdzie osoby te były zameldowane na pobyt stały).

Zjawisko to dobrze obrazuje poniższa tabela:

Wykres Nr 4B Migracja osób bezdomnych (graficzne przedstawienie kolumny C z Tabeli 4)

Warto jednak dodać, że migracja osób bezdomnych jest zjawiskiem stale występującym. Jest wysoce prawdopodobne, że przedstawiony powyżej wykres w chwili obecnej wyglądałby już zupełnie inaczej.

II. USŁUGI NAKIERUNKOWANE NA AKTYWIZACJĘ OSÓB BEZDOMNYCH

- Poniżej przedstawiamy informacje dotyczące wybranych działań aktywizujących, podjętych na rzecz osób bezdomnych oraz osiągniętych efektów w tym zakresie:

Tabela Nr 5 Efekty podjętych działań na rzecz osób bezdomnych

Lp.	Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających w województwie	Liczba osób objętych Indywidualnym Programem Wychodzenia z Bezdomności w roku 2010	Liczba osób bezdomnych objętych Kontraktem Socjalnym w roku 2010	Liczba osób bezdomnych, które się usamodzielniały	Liczba osób bezdomnych, które podjęły zatrudnienie, w tym zatrudnienie wspierane w roku 2010 (umowa o pracę, umowy cywilno-prawne)
1	dolnośląskie	3 119	419	119	100	125
2	kujawsko-pomorskie	2 228	110	235	194	100
3	lubelskie	872	68	54	156	65
4	lubuskie	873	151	166	92	101
5	łódzkie	2 893	419	152	115	46
6	małopolskie	1 904	62	133	71	33
7	mazowieckie	7 555	2 105	216	630	349

Lp.	Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających w województwie	Liczba osób objętych Indywidualnym Programem Wychodzenia z Bezdomności w roku 2010	Liczba osób bezdomnych objętych Kontraktem Socjalnym w roku 2010	Liczba osób bezdomnych, które się usamodzielnily	Liczba osób bezdomnych, które podjęły zatrudnienie, w tym zatrudnienie wspierane w roku 2010 (umowa o pracę, umowy cywilno-prawne)
8	opolskie	876	63	48	37	23
9	podkarpackie	1 848	4	12	33	43
10	podlaskie	1 605	66	11	50	15
11	pomorskie	2 745	191	230	192	78
12	śląskie	2 945	854	383	423	396
13	świętokrzyskie	1 723	31	18	37	33
14	warmińsko-mazurskie	1 417	26	19	46	20
15	wielkopolskie	5 749	559	167	222	176
16	zachodniopomorskie	4 731	110	257	224	228
	RAZEM:	43 083	5 238	2 220	2 622	1 831

Jak widać, w 2010 r. *Indywidualnym Programem Wychodzenia z bezdomności* objętych było 5 238 osób, zaś *Kontraktem Socjalnym* 2 220 osób. Usamodzielnily się 2 622 osób, natomiast 1 831 osób podjęło zatrudnienie (w tym zatrudnienie wspierane).

- Olbrzymią pomocą w usamodzielnieniu się osoby bezdomnej, może być udostępnienie jej lokalu do zamieszkania:

Tabela Nr 6 Lokale przekazane osobom bezdomnym w 2010 r.

LP.	Województwo	Lokale przekazane osobom bezdomnym OGÓLEM	Lokale socjalne	Lokale komunalne	Inne
1	dolnośląskie	117	90	24	3
2	kujawsko-pomorskie	32	13	15	4
3	lubelskie	14	6	5	3
4	lubuskie	24	16	8	0
5	łódzkie	50	39	7	4
6	małopolskie	25	16	4	5
7	mazowieckie	83	52	28	3
8	opolskie	15	12	2	1
9	podkarpackie	25	22	2	1
10	podlaskie	11	4	7	0
11	pomorskie	48	45	2	1
12	śląskie	177	84	62	31
13	świętokrzyskie	22	16	1	5
14	warmińsko-mazurskie	28	7	21	0
15	wielkopolskie	56	19	23	14
16	zachodniopomorskie	43	38	5	0
	RAZEM:	770	479	216	75

W 2010 r. osobom bezdomnym przekazano 778 lokali mieszkalnych, w tym 479 mieszkań socjalnych i 216 mieszkań komunalnych.

III. FINANSE

Należy w tym miejscu przypomnieć, że **ustawowy obowiązek udzielenia schronienia, zapewnienia posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym należy do zadań własnych gminy** (ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, art. 17 ust. 1: „Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: ... 3) udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym...”).

- Stąd nie dziwi fakt, że w przedstawionej poniżej tabeli największe środki finansowe przeznaczone na działalność w zakresie bezdomności pochodzą z budżetów gmin: ponad 111 mln złotych.

Tabela Nr 7 Publiczne środki finansowe przeznaczone na działania pomocowe dla osób bezdomnych

Lp.	Poziom finansowania	Środki finansowe			
		OGÓLEM:	W tym: Środki na finansowanie działalności placówek świadczących pomoc osobom bezdomnym, prowadzonych przez:		W tym: Środki przekazywane bezpośrednio osobom bezdomnym w formie np. zasiłków lub innych świadczeń pieniężnych
			organizacje pozarządowe	podmioty publiczne	
1	Środki gminne/powiatowe	111 245 868	42 106 208	17 854 269	50 506 837
2	Środki wojewódzkie	3 949 830	3 947 830	-	X
	a) budżet wojewody	3 288 471	3 288 471	-	X
	b) budżet samorządu województwa	661 359	659 359	-	X
3	Środki krajowe przekazane podmiotom świadczącym pomoc osobom bezdomnym na terenie danego województwa OGÓLEM ¹	21 199 184	21 199 184	X	X
	w tym:				
	a) środki jakie Organizacje Pożytku Publicznego otrzymały w 2010r. w ramach 1% podatku należnego za 2009 rok	2 039 197	2 039 197	X	X
	b) dotacje w ramach programu Ministra Pracy i Polityki Społecznej: "Program wspierający powrót osób bezdomnych do społeczności", Edycja 2010	5 000 000	5 000 000	X	X
	c) inne dotacje otrzymane od organów administracji rządowej	14 159 986	14 159 986	X	X
4	Środki unijne przekazane w 2010r. podmiotom z terenu danego województwa z Europejskich Funduszy np. EFS ¹	2 025 632	2 025 632	X	X
OGÓLEM:		138 420 514	69 278 854	17 854 269	50 506 837

¹ - informacje uzyskane bezpośrednio od 385 organizacji pozarządowych, które wzięły udział w badaniu i odesłały Ankiety do gmin i powiatów

W sumie, na działania w obszarze bezdomności w 2010 roku przeznaczono środki finansowe w wysokości 138,4 mln złotych, z tego na finansowanie działalności placówek świadczących pomoc osobom bezdomnym przeznaczono 87,1 mln złotych (69,3 mln + 17,8 mln), zaś bezpośrednio osobom bezdomnym przekazano środki w wysokości 50,5 mln złotych (w formie np. zasiłków).

Ponieważ największe środki przeznaczone na działania w zakresie bezdomności pochodzą od gmin, poniżej przedstawiamy tabelę z wykazem środków przekazanych przez gminy z podziałem na poszczególne województwa.

Tabela Nr 8 Gminne (Powiatowe) środki na bezdomność

Lp.	Województwo	Środki gminne (powiatowe) OGÓŁEM przeznaczone na bezdomność	Środki na finansowanie usług i działalności placówek świadczących pomoc ludziom bezdomnym prowadzonym przez organizacje pozarządowe	Środki na finansowanie usług i działalności placówek świadczących pomoc ludziom bezdomnym prowadzonym przez podmioty publiczne	Środki przekazywane bezpośrednio osobom bezdomnym w formie np. zasiłków i/lub innych świadczeń pieniężnych
1	dolnośląskie	7 537 672	2 432 504	496 598	4 082 934
2	kujawsko-pomorskie	6 676 390	3 067 438	1 460 352	2 148 600
3	lubelskie	4 381 890	1 621 299	393 664	2 081 327
4	lubuskie	2 277 614	225 173	1 002 491	1 179 647
5	łódzkie	5 021 378	2 601 354	1 012 881	1 422 090
6	małopolskie	5 671 030	2 455 559	454 152	3 300 350
7	mazowieckie	10 052 469	6 409 464	378 616	3 384 866
8	opolskie	707 509	187 767	18 475	1 888 465
9	podkarpackie	3 729 023	1 886 689	36 505	1 021 283
10	podlaskie	1 755 346	659 438	81 891	864 583
11	pomorskie	16 564 825	7 466 301	1 932 693	5 966 215
12	śląskie	16 586 691	5 398 907	5 379 521	6 103 498
13	świętokrzyskie	1 097 950	192 444	510 933	1 063 035
14	warmińsko-mazurskie	4 172 390	611 928	1 801 093	2 028 596
15	wielkopolskie	8 851 062	3 898 133	2 350 419	2 333 273
16	zachodniopomorskie	16 162 630	2 991 810	543 984	11 638 078
	RAZEM:	111 245 868	42 106 208	17 854 269	50 506 837

Stosunkowo mniejsze środki na bezdomność pochodzą z poziomu wojewódzkiego (z budżetu Wojewody i Marszałka województwa) – jest to kwota ok. 4 mln. złotych:

Tabela Nr 9 Wojewódzkie środki na bezdomność

Lp.	Województwo	Środki z budżetu Wojewody i Marszałka województwa OGÓŁEM	Środki z budżetu Wojewody	Środki z budżetu Marszałka województwa
1	dolnośląskie	-	-	-
2	kujawsko-pomorskie	-	-	-
3	lubelskie	212 250	85 000	127 250
4	lubuskie	197	23	174
5	łódzkie	200 514	100 000	100 514
6	małopolskie	575 310	575 310	-
7	mazowieckie	709 736	610 630	99 106
8	opolskie	37 300	-	37 300
9	podkarpackie	600 000	600 000	-
10	podlaskie	2 000	-	2 000
11	pomorskie	190 000	190 000	-
12	śląskie	589 280	395 700	193 580
13	świętokrzyskie	61 985	34 550	27 435
14	warmińsko-mazurskie	437 774	425 774	12 000
15	wielkopolskie	-	-	-
16	zachodniopomorskie	333 484	271 484	62 000
-	RAZEM	3 949 830	3 288 471	661 359

- Poniżej z kolei przedstawiamy, jakie środki przeznaczono na wybrane formy bezpośredniego wsparcia osób bezdomnych:

Tabela Nr 10 Wybrane materialne formy wsparcia i pomocy

	Województwo	Składka na ubezpieczenie zdrowotne	Zasiłek stały
1	dolnośląskie	223 121	2 433 776
2	kujawsko-pomorskie	74 035	850 109
3	lubelskie	74 211	905 032
4	lubuskie	145 595	1 563 717
5	łódzkie	173 227	1 165 422
6	małopolskie	199 421	1 629 991
7	mazowieckie	711 389	7 219 985
8	opolskie	65 288	705 403
9	podkarpackie	86 743	582 177
10	podlaskie	39 130	449 813
11	pomorskie	330 788	4 136 961
12	śląskie	339 066	3 381 379
13	świętokrzyskie	75 615	873 508
14	warmińsko-mazurskie	105 304	1 608 891
15	wielkopolskie	138 193	1 353 929
16	zachodniopomorskie	719 176	7 460 911
	RAZEM:	3 500 302	36 321 004

I tak, na ubezpieczenia zdrowotne dla osób bezdomnych przeznaczono w 2010 r. - 3,5 mln zł., natomiast na zasiłki stałe ponad 36 mln złotych.

- Jeśli chodzi o zapewnienie osobom bezdomnym noclegu w placówkach noclegowych, to szczegółowo przedstawia to poniższa tabela:

Tabela Nr 11 Liczba osób bezdomnych, którym opłacono pobyt w placówkach noclegowych

Lp.	Województwo	Liczba osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych ²	Liczba osób bezdomnych, którym pobyt w placówkach noclegowych dla osób bezdomnych w 2010 opłaciły GMINY z danego województwa (na terenie gminy i poza jej granicami)	Liczba osób bezdomnych, którym pobyt w placówkach noclegowych dla osób bezdomnych w 2010 opłaciły POWIATY	RAZEM ----- Liczba osób bezdomnych, którym pobyt w placówkach noclegowych opłaciła GMINA i POWIAT
	A	B	C	D	E
1	dolnośląskie	2 124	1 099	0	1 099
2	kujawsko-pomorskie	1 530	1 045	0	1 045
3	lubelskie	624	1 062	0	1 062
4	lubuskie	538	507	228	735
5	łódzkie	2 697	1 828	8	1 836
6	małopolskie	1 253	1 068	116	1 184
7	mazowieckie	6 507	10 335	65	10 400
8	opolskie	636	158	1	159
9	podkarpackie	1 678	213	0	213
10	podlaskie	1 350	302	155	457
11	pomorskie	1 650	2 660	87	2 747
12	śląskie	2 271	3 591	2 527	6 118
13	świętokrzyskie	1 388	1 116	946	2 062
14	warmińsko-mazurskie	955	681	0	681
15	wielkopolskie	4 976	2 256	0	2 256
16	zachodniopomorskie	3 470	1 482	589	2 071
	RAZEM:	33 647	29 403	4 722	34 125

Jak widać, w 2010 r. gminy i powiaty opłaciły pobyt w placówkach noclegowych w sumie **34 125** osobom bezdomnym. Liczba ta wydaje się zbliżona do liczby osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych w trakcie przeprowadzania badania ilości osób bezdomnych w gminach²: **33 647** (dane z Tabeli 1 kolumna B).

Jednocześnie, porównanie informacji w kolumnie B i w kolumnie E (Tabela Nr 11) stanowi jeszcze jeden dowód potwierdzający istnienie zjawiska migracji wśród osób bezdomnych.

² Badania przeprowadzane dla określenia liczby osób bezdomnych przebywających w placówkach noclegowych na terenie gminy a także poza placówkami i instytucjami (m.in. w miejscach niemieszkalnych na terenie gminy), były przeprowadzane jednocześnie we wszystkich gminach na terenie danego województwa w jednym terminie określonym przez Wojewodę. Badania te przeprowadzono w III kwartale 2011 roku.

Odnosząc się do danych przedstawionych w kolumnie B i w kolumnie E warto przypomnieć, że w przypadku osób bezdomnych świadczenia z pomocy społecznej opłaca gmina ostatniego miejsca zameldowania tej osoby na pobyt stały. W przypadkach szczególnie uzasadnionych sytuacją osobistą osoby ubiegającej się o świadczenie, w sprawach niecierpiących zwłoki, właściwą miejscowo jest gmina miejsca pobytu osoby ubiegającej się o świadczenie. Gmina właściwa ze względu na ostatnie miejsce zameldowania na pobyt stały jest jednak wtedy zobowiązana do zwrotu wydatków gminie, która przyznała świadczenia w miejscu pobytu (Art. 101 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*).

Mając powyższe na uwadze, informacje z Tabeli 11 można zinterpretować w następujący sposób:

Jeśli porówna się dane dotyczące np. woj. wielkopolskiego można zauważyć, że liczba osób bezdomnych, którym pobyt w placówkach noclegowych opłaciły gminy i powiaty z woj. wielkopolskiego (2.256) jest dużo mniejsza niż liczba osób bezdomnych faktycznie przebywających w placówkach noclegowych na terenie woj. wielkopolskiego (4.976). Różnica stanowi 2.720 osób. Mogłoby to wskazywać, że owe 2.720 osoby „napłynęły” z innych województw, a ich pobyt w placówkach noclegowych na terenie woj. wielkopolskiego został opłacony przez gminy z tychże województw (gdzie osoby te były ostatni raz zameldowane na pobyt stały).

IV. ZGONY Z WYZIĘBIENIA

Z informacji uzyskanych w trakcie realizacji badania wynika, że w okresie zimy 2010/2011 w Polsce z powodu wyziębienia zmarły 74 osoby, w tym 60 osób bezdomnych, co stanowi 81% wszystkich przypadków:

Tabela Nr 12 Zgony i przypadki śmierci z wyziębienia

Lp.	Województwo	Ogółem	
		Liczba osób które zmarły z powodu wyziębienia w danym województwie	W tym liczba osób bezdomnych
1	dolnośląskie	7	7
2	kujawsko-pomorskie	5	2
3	lubelskie	4	3
4	lubuskie	2	1
5	łódzkie	2	2
6	małopolskie	17	12
7	mazowieckie	14	13

Lp.	Województwo	Ogółem	
		Liczba osób które zmarły z powodu wyziębienia w danym województwie	W tym liczba osób bezdomnych
8	opolskie	1	1
9	podkarpackie	0	0
10	podlaskie	3	3
11	pomorskie	2	2
12	śląskie	6	4
13	świętokrzyskie	4	4
14	warmińsko-mazurskie	0	0
15	wielkopolskie	5	5
16	zachodniopomorskie	2	1
RAZEM:		74	60

Z kolei jeśli chodzi o przyczynę zgonu z wyziębienia, to najczęściej zgłaszanym powodem jest upojenie alkoholowe (63,5%). Wśród osób bezdomnych upojenie alkoholowe stanowiło 68,3% procent przypadków:

Tabela Nr 13 Przyczyny zgonów z wyziębienia

Przyczyny zgonu	Liczba osób które zmarły z powodu wyziębienia	W tym liczba osób bezdomnych
OGÓŁEM	74	60
w tym: upojenie alkoholowe	47	41

W kontekście przypadków zgonów osób bezdomnych z wyziębienia (z powodu upojenia alkoholowego), warto jeszcze raz przeanalizować dane z Tabeli nr 1 (str. 5/6). Otóż w grupie ok. 43 tys. osób bezdomnych, jakie policzono w trakcie badania w 2010 r., około 9,4 tys. osób przebywało w miejscach niemieszkalnych (np. na działkach, na stacjach kolejowych, w węzłach ciepłowniczych), co stanowiło około 22% wszystkich osób bezdomnych.

Osoby te, w sprzyjających warunkach termicznych (latem, wiosną czy wczesną jesienią) niechętnie korzystają z placówek noclegowych, preferując przebywanie w miejscach niemieszkalnych (w ogródkach działkowych, klatkach schodowych itp.). Zimą, gdy temperatura „na zewnątrz” gwałtownie spada, osoby bezdomne chętniej korzystają z usług wyspecjalizowanych placówek noclegowych. Jednak nie wszystkie.

Niestety, bardzo często zgłaszane są przypadki, że jeśli nawet pracownik socjalny czy „streetworker” dotrze do osoby przebywającej w miejscu niemieszkalnym i zaproponuje jej nocleg w placówce noclegowej – osoba bezdomna odmawia. Powód odmowy często jest bardzo prozaiczny: w większości placówek noclegowych nie można spożywać alkoholu.

Właśnie w tej grupie osób bezdomnych najczęściej zdarzają się przypadki śmierci z powodu wyziębienia.

W tym miejscu może pojawić się pytanie: jakie placówki noclegowe udzielają noclegu osobom bezdomnym będącym pod wpływem alkoholu?

Zanim przejdziemy do odpowiedzi na to pytanie, zacznijmy od przedstawienia krótkiej typologii placówek noclegowych dla osób bezdomnych.

W Polsce występują następujące typy placówek noclegowych dla osób bezdomnych:

- **ogrzewalnia** - miejsce spędzenia nocy, na jej wyposażeniu znajdują się krzesła i ławki (podobnie jak w poczekalni). Z pomocy mogą korzystać wszystkie osoby potrzebujące (też pod wpływem alkoholu i innych środków psychoaktywnych), które jednak nie zagrażają bezpieczeństwu innych osób przebywających w placówce
- **noclegownia** - zapewnia nocleg. Osoby korzystające nie mogą znajdować się pod wpływem alkoholu. Sypialnie są wyposażone w łóżka oraz niezbędną pościel.

W niektórych noclegowniach – tzw. „nisko-progowych”, dopuszcza się możliwość przebywania w nich także osób będących pod wpływem alkoholu (zwłaszcza gdy „na zewnątrz” panują złe warunki atmosferyczne: np. zimą w czasie mrozów – aby uniknąć przypadków śmierci osób bezdomnych z powodu wyziębienia).

- **schronisko dla osób bezdomnych** - zapewnia usługi całodobowe, czasowe schronienie, pełne wyżywienie (w tym 1 ciepły posiłek). Osoby korzystające nie mogą znajdować się pod wpływem alkoholu.
- **Hostel/dom dla osób bezdomnych** – zapewnia usługi całodobowe, czasowe schronienie, pełne wyżywienie plus kompleksową pomoc opiekuńczo-wspomagającą. Osoby korzystające nie mogą znajdować się pod wpływem alkoholu.
- **mieszkanie wspierane (chronione, treningowe, readaptacyjne)** - jest formą pomocy społecznej przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia lub zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkanie chronione zapewnia warunki samodzielnego

funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną. Osoby korzystające nie powinny się znajdować w stanie czynnego uzależnienia od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych.

Podsumowując: **osoba bezdomna będąca pod wpływem alkoholu, może skorzystać z usług:**

- **ogrzewalni**
- niektórych noclegowni – tzw. **noclegowni „nisko-progowych”**, które w swoich Regulaminach dopuszczają możliwość udzielania usług także osobom będącym pod wpływem alkoholu (które jednak nie zagrażają bezpieczeństwu innych osób przebywających w placówce).

Zarówno jednak ogrzewalnie jak i noclegownie „nisko-progowe” nie są placówkami całodobowymi. Jak sama nazwa wskazuje, zapewniają osobom bezdomnym **nocleg**.

W ciągu dnia osoba bezdomna może skorzystać z usług dostarczanych przez inne placówki pomocy doraźnej np.:

- świetlicy dziennego pobytu
- jadłodajni
- łaźni
- punktu wydawania odzieży
- punktu wydawania żywności

Adresy tych placówek powinny być przekazane osobie bezdomnej przez osoby obsługujące ogrzewalnię czy noclegownię.

Jak widać **nie wszystkie formy pomocy dostępne są dla osób będących pod wpływem alkoholu. Jest to jednak zrozumiałe.** Osoby, które np. przeszły terapię uzależnień, i obecnie uczestniczą w życiu wspólnot AA (anonimowych alkoholików), nie powinny być narażone w placówce noclegowej na kontakt z osobami, które czynnie nadużywają alkoholu, ponieważ mogłoby to grozić załamaniem się ich terapii.

Ponadto osoby nadużywające alkoholu mogą zagrażać bezpieczeństwu innych osób przebywających w placówce. Do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej zgłaszane były przypadki okaleczenia przez agresywne osoby będące pod wpływem alkoholu innych osób przebywających w tej samej placówce noclegowej.

Należy jednak podkreślić, że zimą w okresie zagrożenia osób bezdomnych śmiercią z wyziębienia, **najważniejszą wartością jest ochrona życia ludzkiego**. W sytuacjach kryzysowych obowiązują zasady wyjątkowe. Obowiązkiem gmin jest zapewnienie schronienia wszystkim osobom bezdomnym, także tym będącym pod wpływem alkoholu. Jeżeli więc gmina nie może zapewnić schronienia osobie bezdomnej w ogrzewalni czy noclegowni nisko-progowej – powinna ją skierować do izby wytrzeźwień. W przypadku braku innych możliwości, osoba bezdomna będąca pod wpływem alkoholu powinna być przyjęta także do schroniska czy domu dla bezdomnych. W takim przypadku, powinny być jednak przygotowane w tych placówkach wyodrębnione pomieszczenia dla osób będących pod wpływem alkoholu.

Polecanym rozwiązaniem byłoby jednak, aby na terenie każdej gminy funkcjonowała (choćby tymczasowo, w okresie zimowym) wyspecjalizowana placówka „nisko-progowa”, do której można by kierować osoby znajdujące się pod wpływem alkoholu.

ostatni raz zameldowane na pobyt stały).

IV. Dodatkowa informacja³ – FINANSOWANIE BUDOWNICTWA SOCJALNEGO – Z FUNDUSZU DOPLAT

Program wspierania budownictwa socjalnego - Fundusz Dopłat

Pod koniec 2006 roku powstał pakiet rozwiązań o charakterze prawno-ekonomicznym służący wsparciu samorządów gmin i organizacji pożytku publicznego, podejmujących się zadań w zakresie budownictwa socjalnego.

Podstawą do wprowadzenia wspomnianych rozwiązań jest ustawa z dnia 8 grudnia 2006r. *o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych* (Dz. U. z 2006r., Nr 251, poz. 1844 z późn. zm.), która powstała w 2006 roku w ówczesnym **Ministerstwie Budownictwa**⁴. Ustawa określa zasady udzielania finansowego wsparcia podmiotom realizującym przedsięwzięcia polegające na tworzeniu zasobu lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych.

³ Informacja uzyskana już nie z ogólnopolskiego sprawozdania za 2010 rok (przeprowadzonego przy pomocy programu SAC), ale bezpośrednio od Banku Gospodarstwa Krajowego

⁴ Obecnie ustawa *o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych* – znajduje się w gestii Ministra Transportu, Mieszkalnictwa i Gospodarki Wodnej

Źródłem finansowego wsparcia jest Fundusz Dopłat, wydzielony w Banku Gospodarstwa Krajowego. Obsługa programu wsparcia budownictwa socjalnego została powierzona **Bankowi Gospodarstwa Krajowego**. Program skierowany jest do:

- gmin
- powiatów
- związków międzygminnych
- organizacji pożytku publicznego

Maksymalne wsparcie jakie inwestorzy mogą otrzymać na swoje przedsięwzięcia inwestycyjne, w zależności od rodzaju inwestycji mieści się w granicach 30 – 50 % wartości inwestycji. Przedstawia to poniższa tabela:

Tabela Nr 14 Maksymalna wysokość finansowego wsparcia⁵

Przedsięwzięcie		Lokale socjalne	Mieszkania chronione	Noclegownie i domy dla bezdomnych	Lokale komunalne
Rodzaj inwestycji	Investor	gmina	gmina, powiat,	gmina, związek międzygminny, organizacje pożytku publicznego	gmina
	budowa, w tym rozbudowa lub nadbudowa budynku	30%	30% ¹	40%	30%
	remont lub przebudowa budynku lub jego części	40%	40% ¹	50%	40%
	zmiana sposobu użytkowania budynku lub jego części	40%	40% ¹	50%	40%
	kupno lokalu mieszkalnego, lub budynku mieszkalnego	30%	30% ¹		30%
	kupno + remont lokalu mieszkalnego lub budynku mieszkalnego	30%	30% ¹		30%
Lokale mieszkalne realizowane przez TBS	budowa, w tym rozbudowa lub nadbudowa budynku	40% ²	40% ²		40%
	remont lub przebudowa	50% ²	50% ²		50%
	zmiana sposobu użytkowania	50% ²	50% ²		50%

1. także organizacje pożytku publicznego
2. także związek międzygminny

⁵ Tabela pobrana ze strony internetowej Banku Gospodarstwa Krajowego, link do informacji: <http://www.bgk.com.pl/program-wsparcia-budownictwa-socjalnego-ze-srodkow-funduszu-doplat/informacje-o-programie-finansowego-wsparcia-budownictwa-socjalnego--obowiazujace-od-edycji-jesiennej-2009-r-->

Z informacji uzyskanych od Banku Gospodarstwa Krajowego wynika, że w 2010 r. najwięcej zakwalifikowanych wniosków dotyczyło dofinansowania budowy czy remontu „lokalii mieszkalnych” (mieszkań socjalnych, komunalnych, chronionych) - 69 wniosków na łączną kwotę dofinansowania 43,4 mln złotych, natomiast tylko 6 wniosków na kwotę dofinansowania 2,1 mln złotych zostało zakwalifikowanych do dofinansowania w kategorii „miejsca w noclegowniach i domach dla bezdomnych”.

Przedstawia to poniższa tabela:

Tabela Nr 15 Liczba zakwalifikowanych wniosków oraz kwota finansowego wsparcia przeznaczona na realizację tychże wniosków w 2010 roku.

Rok	Lokale mieszkalne		Miejsca w noclegowniach i domach dla bezdomnych		RAZEM:	RAZEM:
	Liczba zakwalifikowanych wniosków	Wnioskowana kwota finansowego wsparcia	Liczba zakwalifikowanych wniosków	Wnioskowana kwota finansowego wsparcia	Liczba zakwalifikowanych wniosków 1+2	Wnioskowana kwota finansowego wsparcia 1+2
	1	1	2	2		
2010 I półrocze	24	10 203 002,37	2	101 630,08	26	10 304 632,45
2010 II półrocze	45	33 170 623,48	4	2 032 390,20	49	35 203 013,68
OGÓLEM:	69	43 373 626	6	2 134 020	75	45 507 646,13

Opracowała: Iwona Rogozińska
 Departament Pomocy i Integracji Społecznej
 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej